

REPUBLIKA SLOVENIJA
DRŽAVNI ZBOR

Poslanska skupina Nova Slovenija - krščanski demokrati

Šubičeva ulica 4, 1000 Ljubljana

t: 01 478 96 70, e: ps-nsi@dz-rs.si, www.dz-rs.si

SKUPINA POSLANK IN POSLANCEV
prvopodpisani Janez Cigler Kralj

Datum: 18. 7. 2025

DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE
mag. Urška Klakočar Zupančič, predsednica

Na podlagi 88. člena Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a), 19. člena Zakona o poslancih (Uradni list RS, št. 112/05 – uradno prečiščeno besedilo, 109/08, 39/11, 48/12, 17/22 in 95/24) in 114. člena Poslovnika državnega zbora (Uradni list RS, št. 92/07 – uradno prečiščeno besedilo, 105/10, 80/13, 38/17, 46/20, 105/21 – odl. US, 111/21, 58/23 in 35/24) vlagamo podpisane poslanke in poslanci

PREDLOG ZAKONA O DOPOLNITVI ZAKONA O PRAZNIKIH IN DELA PROSTIH
DNEVIH V REPUBLIKI SLOVENIJI

in ga pošiljamo v obravnavo na podlagi 114. in 115. člena Poslovnika državnega zbora.

Predlagamo, da Državni zbor obravnava Predlog zakona o dopolnitvi Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji po rednem postopku.

Pri obravnavi predloga zakona v Državnem zboru in pri delu njegovih delovnih teles bo sodeloval poslanec Janez Cigler Kralj.

Prilogi:

- Predlog zakona o dopolnitvi Zakona o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji;
- podpisi poslank in poslancev:

- Janez Cigler Kralj,
- Aleksander Reberšek,
- dr. Vida Čadonič Špelič,
- Iva Dimic,
- Jožef Horvat,
- Franc Medic,
- Jernej Vrtovec,
- mag. Janez Žakelj.

I. UVOD

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM ZAKONA

Obdobje druge svetovne vojne in leta po koncu druge svetovne vojne so bila težka in polna preizkušenj za celotno Evropo. Vsak narod se je moral na svoj način soočiti s krvavo in neizprosno zapuščino vojne. Kratko obdobje zmagovalstva nad nacizmom in fašizmom so kmalu preglasile nove napetosti med vzhodom in zahodom, ki so se končale v desetletja trajajoči hladni vojni. Nastanek Evropske skupnosti za premog in jeklo je postavil temelje trajnega miru na stari celini. Šele padec komunističnih režimov v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, nastanek Evropske unije in njena širitev na države nekdanjega vzhodnega bloka so dokončno združile evropsko družino narodov.

Evropski parlament je zato aprila 2009 razglasil dan spomina na žrtve vseh totalitarnih in avtoritarnih režimov. Obeležujemo ga v spomin na podpis pakta Molotov-Ribbentrop med nacistično Nemčijo in Sovjetsko zvezo 23. avgusta 1939, ki je zaznamoval začetek temačnega poglavja evropske zgodovine. Ob razglasitvi so v resoluciji zapisali, da je ohranjanje zgodovinskega spomina in resnice edina pot do pomiritve in sprave med narodi.

Kot v zborniku Slovenska sprava¹ ugotavljajo člani Slovenske akademije znanosti in umetnosti, *»imamo Slovenci o drugi svetovni vojni na slovenskih tleh in dogodkih neposredno po njej dva pogleda, ki so ju zakoličili zmagovalci in poraženci v odporu proti okupatorjem in bratomorni tragediji slovenskega naroda obenem. Zaradi dveh pogledov, v katerih ima vsaka stran svoje kraje spomina, imamo kot narod razklan zgodovinski spomin na eno ključnih obdobj slovenske preteklosti z vsemi negativnimi posledicami za sedanost in prihodnost.«* Razlog gre po njihovem mnenju iskati predvsem v tem, da je bila druga svetovna vojna v Sloveniji zelo kompleksno dogajanje z značilnostmi, ki jih pri drugih narodih v takšni obliki in v takšnem obsegu ni srečati. V njej so se na naših tleh prepletali *»okupacija, osvobodilni boj, revolucija, protirevolucija, kolaboracija in državljanska vojna«*.

Zgodovinar dr. Mitja Ferenc ugotavlja, da smo Slovenci v času druge svetovne vojne plačali visok krvni davek, v vojni in v povojnih izvensodnih pobojih je življenje izgubilo 99.911 oseb. Število brez sojenja umorjenih vrnjenih slovenskih beguncev presega 14.000, na slovenskih tleh pa je bilo pobitih še ne natančno ugotovljeno število hrvaških, srbskih in drugih beguncev, vojakov in civilistov, Italijanov in pripadnikov nemške manjšine v Sloveniji. Zunajsodnim povojnim pobojem so pozneje, v času komunističnega režima sledili še montirani politični procesi, kot so bili Nagodetov proces, dachauski procesi, procesi proti »kulakom«, trgovcem, duhovnikom in drugim skupinam prebivalstva. Izrečene so bile nekatere smrtne obsodbe in številne obsodbe na dolgoletne zaporne kazni. Na osnovi navedenih procesov so se izvajale tudi zaplembe premoženja, odvzemi državljskih pravic in javna stigmatizacija.

Temeljna ustavna listina o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije v svoji preambuli ugotavlja, da nekdanja SFRJ ni delovala kot pravno urejena država in so se v njej hudo kršile človekove pravice, nacionalne pravice in pravice republik in avtonomnih pokrajin.

---

¹ Slovenska sprava: Zbornik s prispevki simpozija ob tridesetletnici pravne slovesnosti v Rogu in ob stoletnici rojstva nadškofa dr. Alojzija Šuštarja 24. junija 2020 na SAZU. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Ljubljana 2021.

Na dogajanje v drugi svetovni vojni in na obdobje po koncu vojne nikoli ne bomo imeli povsem enakih pogledov. Lahko pa se poenotimo glede vrednot, ki so skupne in vseobče – mednje prav gotovo sodi pravica do groba in pietetnega spomina.

Samostojna država Slovenija je bila leta 1991 utemeljena na temelju obsodb vseh totalitarizmov, tudi zločinov komunizma. Prav tako je Evropska unija utemeljena na obsodbi vseh totalitarizmov. Žrtve drugih dveh totalitarizmov, nacionalnega socializma in fašizma, so dobile v narodovi zavesti zaslužen spoštljiv spomin. Med drugim je Vlada Republike Slovenije februarja leta 2008 razglasila 27. januar kot nacionalni dan spomina na žrtve holokavsta. Republika Slovenija je prav tako preko različnih praznikov in spominskih dni ter drugih ukrepov zagotovila, da se upor zoper okupatorja med 2. svetovno vojno ustrezno obeležuje ter ohranja kot pozitivna vrednota v narodovem spominu. Vlada je 12. maja 2022 sprejela sklep o razglasitvi nacionalnega dneva spomina na žrtve komunističnega nasilja, za kar je bil izbran 17. maj. Toda že naslednje leto, 16. maja 2023, ga je naslednja, aktualna vlada nespoštljivo razveljavila prav na predvečer njegove obeležitve.

Žal samostojna Republika Slovenija vedenja o razsežnosti komunističnega nasilja kot tudi občutljivosti do žrtev in preganjanih ni zmogla v zadostni meri vnesti v kolektivno zavest, zato je tudi odnos do žrtev komunističnega totalitarizma še vedno nepieteten. Vedno znova vznikajo celo javni pozivi k ponovitvi najstrašnejših oblik komunističnega nasilja. Dejanje aktualne vlade, ki je zgolj dan pred obeležitvi nacionalnega dneva spomina na žrtve komunističnega nasilja omenjeni spominski dan razveljavila, ne vodi k pomiritvi razmer v družbi in nas oddaljuje od narodne sprave.

Na neustrezno obravnavo žrtev in spomina na povojno obdobje v Sloveniji je opozoril tudi Evropski parlament z nedavno resolucijo o ohranjanju spomina na žrtve povojnega komunističnega obdobja v Sloveniji, ki jo je sprejel 8. julija 2025. V njej je Evropski parlament izpostavil, da se je treba evropske zgodovine spominjati in o njej nepristransko razpravljati ter da si žrtve komunističnih pobojev v Sloveniji zaslužijo spomin in spoštovanje, ohranjanje zgodovinskega spomina na žrtve vseh totalitarnih režimov pa prispeva k izgradnji pravične in demokratične družbe. Med razlogi za sprejem resolucije je bilo izpostavljeno tudi dejstvo, da je slovenska vlada leta 2023 odpravila nacionalni dan spomina na žrtve komunističnega nasilja, kar je velik korak nazaj v prizadevanjih za zgodovinsko pravičnost, spravo in spoštovanje žrtev.

Evropski parlament z resolucijo poziva k ohranjanju spomina na vse nedolžne žrtve komunističnega režima v Sloveniji, od njegovega začetka do padca. Poudarja tudi, da je pomembno ohranjati spomin na zločine, ki so jih zagrešili totalitarni režimi, saj brez spomina ni mogoče doseči sprave, obenem pa spodbuja vse države članice, naj dejavno podprejo spominske projekte, ki spodbujajo spravo, ne pa delitve ali politične instrumentalizacije. Evropski parlament je v resoluciji izrecno zapisal tudi, da bi se bilo treba z nacionalnim dnevom spomina v Sloveniji pokloniti žrtvam avtoritarnih in totalitarnih režimov, vključno s komunizmom, da bi se spoštovala zgodovinska pravičnost in prispevalo k spravi.

Z željo, da sčasoma postane del kolektivne zavesti slovenskega naroda tudi zavedanje o komunističnem povojnem nasilju in njegovih žrtvah, da se vsem svojcem žrtev in trpečim omogoči pravica do spomina in da se prepreči ponavljanje najbolj tragičnih dogodkov naše zgodovine, predlagamo, da se kot poseben spominski dan vsako leto 17. maja obeležuje državni dan spomina na žrtve komunističnega nasilja.

2. CILJI, NAČELA IN POGLAVITNE REŠITVE PREDLOGA ZAKONA

2.1 Cilji

Z uvedbo državnega dneva spomina na žrtve komunističnega nasilja bi se začelo postopoma vzpostavljati zavedanje o komunističnem povojnem nasilju in njegovih žrtvah kot del kolektivne zavesti slovenskega naroda. Cilj predlagane dopolnitve zakona je tudi, da se vsem svojcem žrtev in trpečim omogoči pravica do spomina in da se prepreči ponavljanje najbolj tragičnih dogodkov naše zgodovine.

2.2 Načela

Predlog zakona sledi splošno sprejetim občečloveškim in civilizacijskim načelom o pravici do groba in pietetnega spomina za vse umrle in trpeče. Ohranjanje zgodovinskega spomina na žrtve komunističnega nasilja krepi zavest o grozotah totalitarnih sistemov. Samo na tak način lahko preprečimo ponavljanje tragičnih in krvavih dogodkov naše zgodovine med in po drugi svetovni vojni.

2.3 Poglavitne rešitve

Predlagamo, da se kot poseben spominski dan vsako leto 17. maja obeležuje državni dan spomina na žrtve komunističnega nasilja.

3. OCENA FINANČNIH POSLEDIC PREDLOGA ZAKONA ZA DRŽAVNI PRORAČUN IN DRUGA JAVNA FINANČNA SREDSTVA

Predlog nima finančnih posledic za državni proračun in druga javna finančna sredstva.

4. NAVEDBA, DA SO SREDSTVA ZA IZVAJANJE ZAKONA V DRŽAVNEM PRORAČUNU ZAGOTOVLJENA, ČE PREDLOG ZAKONA PREDVIDEVA PORABO PRORAČUNSKIH SREDSTEV V OBDOBJU, ZA KATEREGA JE BIL DRŽAVNI PRORAČUN ŽE SPREJET

Predlog ne predvideva porabe proračunskih sredstev v obdobju, za katero je bil državni proračun že sprejet.

5. PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH PRAVNIH SISTEMIH IN PRILAGOJENOSTI PREDLAGANE UREDITVE PRAVU EVROPSKE UNIJE

5.1 Prikaz ureditve v drugih pravnih sistemih

ESTONIJA

V Estoniji so spominski dnevi določeni v Zakonu o praznikih in dnevih državnega pomena. Spominski dnevi na žrtve totalitarnih režimov so opredeljeni v sklopu dni državnega pomena. Zanje velja, da niso dela prosti.

Dan žalovanja obeležujejo 14. junija v spomin na žrtve deportacije Estoncev v taborišča Sovjetske zveze ter odmaknjene sibirski vasi. V množični deportaciji, ki se je na ta dan pričela leta 1941, je bilo po nekaterih ocenah deportiranih 10 tisoč ljudi, terjala pa je okoli 6 tisoč žrtev. Na ta dan državne in lokalne institucije ter javne pravne

osebe izobesijo žalno estonsko zastavo, po državi pa potekajo številne spominske slovesnosti in polaganja vencev ob spomenikih, posvečenih žrtvam deportacije. V skladu z Zakonom o praznikih in dnevih državnega pomena na ta dan niso dovoljene *»javne prireditve, ki niso združljive z žalovanjem«*.

Od leta 2009 23. avgusta uradno obeležujejo dan spomina na žrtve komunizma in nacizma.

22. septembra obeležujejo t. i. dan upora, in sicer od leta 2007 naprej. Na ta dan leta 1944 je Sovjetska zveza okupirala Estonijo, katere upor je trajal vse do 20. avgusta 1991, ko je ponovno postala neodvisna.

Poleg navedenih Estonija od leta 2003 obeležuje tudi dan spomina na žrtve holokavsta in drugih zločinov proti človeštvu; v počastitev njihovega spomina 27. januarja poteka nacionalna spominska slovesnost na judovskem pokopališču Rahumäe v Talinu ter dan spomina na deportacije, ki ga 25. marca s številnimi spominskimi slovesnostmi obeležujejo v spomin na 20 tisoč Estoncev, deportiranih v Sibirijo, marca 1949.

ČEŠKA

Na Češkem Zakon št. 245/2000 Coll., o državnih praznikih, drugih praznikih, pomembnih dnevih in dela prostih dnevih določa, da so t. i. pomembni dnevi (tudi):

- 27. januar: dan spomina na žrtve holokavsta in preprečevanja zločinov proti človečnosti;
- 5. maj: majska vstaja češkega ljudstva. Majska vstaja češkega ljudstva je bila oborožena vstaja proti nemškemu okupatorju med drugo svetovno vojno na ozemlju Češke republike, ki je potekala v začetku maja 1945;
- 27. junij: dan spomina na žrtve komunističnega režima. Razglašen je bil leta 2000 kot pomemben dan spomina na preganjane in usmrčene žrtve češkoslovaškega komunističnega režima na dan, ko so bili leta 1950 na Pankracu v Pragi po političnem procesu (31. maj–8. junij 1950) z obešanjem usmrčeni Milada Horáková, Jan Buchal, Oldřich Pecl in Závěš Kalandra;
- 21. avgust: dan spomina na žrtve invazije in kasnejše okupacije enot Varšavskega pakta v letu 1968. Ta dan se obeležuje od leta 2020. Po mnenju pripravljavcev spremembe zakona o državnih praznikih so bili dogodki 21. avgusta 1968 med najbolj tragičnimi dnevi v sodobni češkoslovaški zgodovini.

Navedeni pomembni dnevi (teh je skupaj 17) niso dela prosti.

ITALIJA

V Italiji so spominu na žrtve totalitarnih režimov namenjeni štirje dnevi, od tega je en državni praznik in dela prost dan, to je 25. april, dan osvoboditve izpod nacifašizma. Ta dan je v Italiji zaznamovan s številnimi spominskimi slovesnostmi, polaganji vencev ter drugimi spominskimi dogodki. Tudi javna radiotelevizija Rai ob tem prazniku prilagodi svoje televizijske in radijske vsebine ter tako praznik počasti z njim povezanimi vsebinami.

Leta 2000 je Italija z zakonom št. 211 razglasila 27. januar za dan spomina na iztrebljanje in preganjanje judovskega ljudstva ter italijanskih vojaških in političnih izgnancev v nacistična taborišča. 2. člen navedenega zakona določa, da se na ta dan *»organizirajo slovesnosti, pobude, srečanja in skupni trenutki pripovedovanja dejstev in razmišljanja, zlasti v šolah vseh stopenj, o tem, kaj se je zgodilo judovskemu ljudstvu ter italijanskim vojaškim in političnim izgnancem v nacistična taborišča, da bi se v*

prihodnosti Italije ohranil spomin na tragično in temno obdobje zgodovine pri nas in v Evropi ter da se podobni dogodki nikoli več ne bi ponovili».

Z zakonom št. 92 iz leta 2004 je Italija 10. februar razglasila za dan spomina na žrtve fojb, Julijsko-dalmatinskega eksodusa ter dogodkov na vzhodni meji, ki so se zgodili med leti 1943 in 1947. Drugi odstavek 1. člena navedenega zakona med drugim določa, da so na spominski dan »*predvidene pobude za ozaveščanje mladih o tragičnih dogodkih v šolah vseh stopenj. Institucije in organizacije se spodbuja tudi k izvedbi študij, konferenc, srečanj in razprav, da bi ohranili spomin na te dogodke*«.

Spominski dan, ki poteka 28. septembra, obletnica neapeljske vstaje, imenovana tudi štirje dnevi Neaplja, je uradno določen s 3. členom zakona št. 260 iz leta 1949. Gre za obeležbo spomina na štiridnevni ljudski upor med 27. in 30. septembrom 1943, s katerim se je mesto osvobodilo nemške okupacije.

LATVIJA

Zakon o praznikih, spominskih in pomembnih dnevih določa naslednje spominske dneve v počastitev spomina na žrtve totalitarnih režimov:

- 25. marec: dan spomina na žrtve komunističnega genocida. Tega dne obeležujejo spomin na žrtve deportacije okoli 44 tisoč Latvijcev, ki se je pričela na ta dan leta 1949;
- 8. maj: dan konca nacizma in dan spomina na žrtve druge svetovne vojne;
- 14. junij: dan spomina na žrtve komunističnega genocida. Tega dne se spominjajo žrtev deportacij Latvijcev v sovjetska taborišča, ki so se pričele 14. junija 1941;
- 4. julij: dan spomina na žrtve genocida nad Judi;
- 23. avgust: dan spomina na žrtve stalinizma in nacizma;
- prvo nedeljo v decembru obeležujejo dan spomina na žrtve genocida totalitarnega komunističnega režima nad Latvijci.

LITVA

Praznike in spominske dneve v Litvi ureja Zakon o zgodovinskem spominu naroda, ki v 4. členu med drugim določa tudi spominske dneve, namenjene obeleževanju spomina na žrtve totalitarnih režimov. Spominski dnevi v Litvi niso dela prosti dnevi.

14. junija obeležujejo dan žalovanja in upanja. Na ta dan se spominjajo žrtev deportacij litovskega prebivalstva v Sibirijo, ki so se pričele leta 1941. Dan zatem, 15. junija, obeležujejo dan okupacije in genocida v spomin na žrtve okupacije Litve s strani Sovjetske zveze. V okviru obeležbe obeh spominskih dni po državi potekajo številne (večdnevne) komemorativne slovesnosti in dogodki.

Od leta 2009 2. avgusta obeležujejo dan spomina na genocid nad Romi.

S številnimi spominskimi slovesnostmi 23. avgusta obeležujejo evropski dan spomina na žrtve stalinizma in nacizma ter dan baltske poti.

Omeniti je treba tudi:

- 23. september: dan spomina na litovski judovski genocid;
- 28. september: dan spomina na žrtve Tusculena. Gre za počastitev spomina na žrtve litovskih zapornikov, usmrčenih med leti 1944-1947 in pokopanih na ozemlju dvorca Tuskulénai ter drugih žrtev, ki so bili nasprotniki sovjetske okupacije;

- 16. oktober: dan genocida nad prebivalstvom Male Litve. Na ta dan obeležujejo žrtve etničnega čiščenja na območju Male Litve, ki se je pričelo leta 1944. Terjalo je več kot 300 tisoč življenj civilistov, med katerimi jih je bilo okoli 130 tisoč litovskega porekla.

POLJSKA

Poljska vsako leto obeležuje 27. januar, mednarodni dan spomina na žrtve holokavsta. Poljski sejm je leta 2020 sprejel posebno resolucijo o počastitvi 75. obletnice osvoboditve nemškega koncentracijskega taborišča Auschwitz-Birkenau in mednarodnem dnevu spomina na holokavst, v kateri poudarja pomen ohranjanja spomina na žrtve koncentracijskih taborišč. Sicer se vsakoletne spominske slovesnosti, ki poteka v muzeju Auschwitz, udeležujejo tudi poljski državniki. Letos je npr. uradni slovesnosti v spomin na žrtve nacističnih zločinov sledil prižig sveč na ruševinah krematorija ter položitev cvetja k Zidu smrti s strani dveh podpredsednikov poljskega sejma.

Leta 2011 je Poljska z zakonom razglasila praznik: državni dan spomina na »zaklete vojake«, ki ga obeležujejo 1. marca. Na ta dan leta 1951 je bila v enem izmed varšavskih zaporov izvršena smrtna obsodba nad sedmimi protikomunističnimi vojniki, dandanes pa ta dan simbolizira tudi v spomin vse ostale, ki so sodelovali v protikomunističnem upor.

Od leta 2018 Poljska obeležuje praznik: državni dan spomina na Poljake, ki so reševali Jude pod nemško okupacijo, in sicer 24. marca, na obletnico pomora družine Ulma in osmih Judov, skritih pri tej družini, ki se je zgodil leta 1944.

Poljski sejm je leta 2007 sprejel resolucijo, s katero je bil 13. april razglašen kot dan spomina na žrtve zločina v Katinu. Na ta dan leta 1943 so Nemci naznanili razkritje množičnih grobišč v katinskih gozdovih. V letu 1940 so bili tam, pa tudi na nekaterih drugih območjih, s stani Sovjetske zveze usmrčeni številni poljski vojaki, policisti, uradniki, profesorji, umetniki, zdravniki, učitelji in odvetniki.

V letih 2008, 2013 in 2018 je poljski sejm ob 65., 70. ter 75. obletnici vstaje v Varšavskem getu, ki se je pričela 19. aprila 1943, sprejel resolucije v poklon žrtvam in junakom vstaje, 23. marca 2023 pa je predsednik Nacionalne banke Poljske z odlokom določil izdajo kovancev v počastitev 80. obletnice vstaje.

Državni dan spomina na žrtve nemških nacističnih koncentracijskih taborišč in taborišč smrti, ki ga obeležujejo 14. junija, je bil z resolucijo poljskega sejma razglašen junija 2015. S slednjo poljski sejm *»poziva državne in lokalne oblasti, da prevzamejo pobude za počastitev spomina na žrtve druge svetovne vojne, zlasti nemških nacističnih koncentracijskih taborišč«*.

Z resolucijo poljskega sejma z dne 21. junija 2006 je bil 28. junij razglašen za nacionalni dan spomina na junij 1956 v Poznanju. Tega dne se spominjajo nasilnega protesta delavcev proti komunistični oblasti, ki je terjal najmanj 79 smrtnih žrtev ter več kot 600 ranjenih.

Leta 2017 je poljski sejm razglasil dan boja in mučeništva poljskih vasi, ki ga obeležujejo 12. julija. Na ta dan se spominjajo žrtev pomora prebivalcev vasi Mischiów, ki so ga izvršili nemški okupatorji. Poljski sejm se je letos z resolucijo, sprejeto 13. julija, poklonil *»vsem prebivalcem poljskih vasi, žrtvam nemških pobojev, ki so ostali zvesti Poljski«*.

Poljska 12. julija od leta 2015 obeležuje tudi dan spomina na žrtve avgustovskega pohoda. Julija 1945 je sovjetska vojska na območju kraja Augustów ob natančni preiskavi tamkajšnjega območja pridržala več kot sedem tisoč ljudi, osumljenih sodelovanja s protikomunističnim osamosvojitvenim uporom, od katerih naj bi jih bilo približno 600 prepoznanih kot krivih in zato usmrčenih na neznani lokaciji.

Z zakonom z dne 9. oktobra 2009 je 1. avgust postal nacionalni dan spomina na varšavsko vstajo, ki se je na ta dan pričela leta 1944. Spominske slovesnosti v počastitev spomina na »junake varšavske vstaje«, ki ji sledijo polaganja cvetja ob številnih spomenikih, posvečenih žrtvam varšavske vstaje, se udeležujejo tudi predstavniki sejma. Tradicionalno se 1. avgusta, točno ob 17. uri (ob uri, ko so se začeli boji), ob zvoku siren in zvonjenju cerkva, z minuto molka padlim v varšavski vstaji pokloni celo mesto. Številni se v ta namen odpravijo na ulice, za minuto pa se ustavi tudi celoten mestni promet.

Od leta 2011 Poljska 2. avgusta uradno obeležuje tudi dan spomina na holokavst Romov in Sintov. Na ta dan že vrsto let poteka spominska slovesnost na območju nekdanjega taborišča Auschwitz-Birkenau.

Poljska je evropski dan spomina na žrtve totalitarnih režimov 23. avgusta uradno prvič praznovala leta 2011, ko so podpisniki Varšavske deklaracije ob evropskem dnevu spomina na žrtve totalitarnih režimov *»poudarili potrebo po ohranjanju Evropejcev v mislih o posledicah dejanj totalitarnih režimov in pozvali Evropsko unijo, naj vodi evidenco o teh zločinih«*.

Poljska 2. oktobra obeležuje dan spomina na civilno prebivalstvo varšavske vstaje. Na ta dan leta 1944 je padla že omenjena varšavska vstaja, ki se je pričela 1. avgusta istega leta. Z resolucijo z dne 15. septembra 2015, ko je bil ta dan razglašen, se poljski sejm poklanja *»prebivalcem glavnega mesta: tistim, ki so v podporo borcem upornikov žrtvovali svoja življenja, in tistim, ki so bili po kapitulaciji varšavske vstaje izgnani iz mesta in so šli skozi pekel koncentracijskih taborišč, suženjskega dela in tavanja«*.

Prav tako 2. oktobra pa se na podlagi resolucije poljskega sejma z dne 13. januarja 2023 obeležuje dan spomina na žrtve zločina na Pomorjanskem leta 1939. Gre za obeležje spomina na žrtve nacističnih pobojev v regiji Pomorjansko.

ROMUNIJA

Romunija je na nacionalni ravni določila kar nekaj dni v počastitev spomina na žrtve totalitarnih režimov, in sicer:

- 9. marec: dan protikomunističnih političnih zapornikov iz obdobja 1944-1989. Zakon št. 247, z dne 5. decembra 2011, s katerim je bil dan razglašen, v 2. členu določa, da *»parlament, predsednik Romunije, vlada, centralni in lokalni organi javne uprave organizirajo dogodke v počastitev«* tega dne;
- 14. maj: dan počastitve mučencev komunističnih zaporov. V 2. členu Zakona št. 127, z dne 30. maja 2017, s katerim je bil dan razglašen, je določeno, da *»organi državne in lokalne javne uprave ter javne kulturne ustanove v državi z organizacijo uradnih komemoracij, polaganja vencev in drugih dogodkov, namenjenih počastitvi spomina na te mučenike«*, 3. člen istega zakona pa določa, da na ta dan Romunska televizijska družba, Romunska radiodifuzna družba in Nacionalna tiskovna agencija AGERPRES predvajajo ter objavljajo vsebino, povezano s tem dnem;

- 18. junij: dan žrtev deportacij v času komunističnega režima. V 2. členu Zakona št. 125, z dne 10. julija 2020, s katerim je bil dan razglašen, je določeno, da *»parlament, predsednik Romunije, vlada, centralni in lokalni organi javne uprave organizirajo dogodke v počastitev«* tega dne;
- 2. avgust: državni dan spomina na holokavst nad Romi. V skladu s prvim in drugim odstavkom 3. člena Zakona št. 124, z dne 10. julija 2020, se ob obeleževanju tega dne vsako leto organizirajo kulturni dogodki, simpoziji, okrogle mize ter drugi tematski dogodki, *»Ministrstvo za kulturo ter organi državne in javne uprave lahko organizirajo prireditve, posvečene temu dogodku«*. Četrty odstavek istega člena pa nadalje določa, da *»Romunska televizijska družba in Romunska radiodifuzna družba prenašata dogodke, posvečene temu dnevu, v okviru programov, posebej namenjenim narodnim manjšinam«*;
- z Zakonom št. 198 z dne 7. novembra 2011 sta bila razglašena še:
  - o 23. avgust: dan spomina na žrtve fašizma in komunizma in
  - o 21. december: dan spomina na žrtve komunizma v Romuniji.
 V 2. členu navedenega zakona je določeno, da za namen obeležbe teh dni *»romunski parlament, romunska vlada, centralne in lokalne javne oblasti /.../ v okviru odobrenih proračunskih sredstev«* organizirajo *»praznične dejavnosti«*;
- 9. oktober – dan holokavsta. V skladu z 2. členom Sklepa št. 672 z dne 5. maja 2004 na ta dan potekajo različni kulturni dogodki, simpoziji in okrogle mize, pri organizaciji katerih sodelujejo organi državne in lokalne javne uprave.

Navedeni spominski dnevi niso dela prosti dnevi.

SLOVAŠKA

Na Slovaškem so številni prazniki in spominski dnevi povezani s komunizmom ali s fašizmom in z uporom zoper njiju. Med (državnimi) prazniki velja omeniti:

- 29. avgust: dan obletnice vstaje slovaškega naroda leta 1944 zoper fašizem;
- 17. november: dan boja za svobodo in demokracijo, ko se spomnijo na študentske demonstracije v letu 1939 zoper nacistično okupacijo in demonstracije leta 1989 v Bratislavi, ki so pomenile začetek t. i. žametne revolucije;
- 8. maj: dan zmage nad fašizmom in konec druge svetovne vojne.

Zakon opredeljuje tudi 23 spominskih dni, ki niso dela prosti. Med njimi so:

- 13. april: dan po krivem preganjanju oseb, ko se obeležuje spomin pregonjenih in zaprtih samostanskih bratov. Dogodkom t. i. »barbarske noči« leta 1950, ko so varnostni organi vdrl v samostane, je sledilo več režiranih političnih procesov;
- 24. junij: dan spomina na žrtve komunističnega režima je dan spomina na vse, ki so bili med 1948 in 1989 krivično obsojeni in zaprti. Na ta dan leta 1954 je bil katoliški disident Silvester Krčmery po mučenju obsojen na 14 let zaporne kazni za izdajstvo. Ob tem se spomnijo žrtve vseh totalitarnih režimov. Dan se obeležuje od leta 2021;
- 9. september: dan spomina na žrtve holokavsta in rasnega nasilja. Obeležuje se ga v povezavi z odlokom, ki ga je sprejela slovaška vlada leta 1941 in je bil osnova za pregon Judov.²

² Primerjalnopравни pregled je povzet po raziskovalni nalogi Raziskovalno-dokumentacijskega sektorja Državnega zbora »Obeleževanje spomina na žrtve totalitarnih in avtoritarnih režimov«, ki sta jo pripravili mag. Saša Jerlah in Marjana Križaj.

5.2 Prilagojenost ureditve pravu Evropske unije

Predlog zakona ni predmet usklajevanja s pravnim redom Evropske unije.

Evropski parlament je z resolucijo o ohranjanju spomina na žrtve povojnega komunističnega obdobja v Sloveniji, ki jo je sprejel 8. julija 2025, pozval k ohranjanju spomina na vse nedolžne žrtve komunističnega režima v Sloveniji, od njegovega začetka do padca. Poudaril je, da je pomembno ohranjati spomin na zločine, ki so jih zagrešili totalitarni režimi, saj brez spomina ni mogoče doseči sprave, in izrazil mnenje, da bi se bilo treba z nacionalnim dnevom spomina v Sloveniji pokloniti žrtvam avtoritarnih in totalitarnih režimov, vključno s komunizmom, da bi se spoštovala zgodovinska pravičnost in prispevalo k spravi.

II. BESEDILO ČLENOV

1. člen

V Zakonu o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 112/05 – uradno prečiščeno besedilo, 52/10, 40/12 – ZUJF, 19/15, 83/16, 92/20, 95/24 in 24/25) se za 2. členom doda nov 2.a člen, ki se glasi:

»2.a člen

Državni dan spomina na žrtve komunističnega nasilja se vsako leto obeležuje 17. maja in ni dela prost dan.«.

2. člen

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

III. OBRAZLOŽITEV ČLENOV

K 1. členu

12. maja 2022 je prejšnja vlada razglasila, da se 17. maj v Republiki Sloveniji obeležuje kot nacionalni dan spomina na žrtve komunističnega nasilja, ki pa ga je nato aktualna vlada dobro leto zatem, 16. maja 2023, nespoštljivo razveljavila prav na predvečer njegove obeležitve. Predlagamo, da se v Zakon o praznikih in dela prostih dnevih v Republiki Sloveniji doda nov člen, ki določa nov, poseben spominski dan, poimenovan »državni dan spomina na žrtve komunističnega nasilja«. Ta se vsako leto obeležuje 17. maja in ni dela prost dan.

Komunistično nasilje je na ozemlju današnje Republike Slovenije od poletja 1941 do januarja 1946 terjalo na deset tisoče nasilnih smrti civilnih oseb in vojnih ujetnikov. Komunistično nasilje pa je v desetletjih komunistične vladavine z vsemi oblikami kršenja človekovih pravic in svoboščin prizadelo še več sto tisoč prebivalcev Slovenije.

Komunistični umori posameznikov in družin so se začeli jeseni leta 1941. Prvi množični komunistični pomor slovenskih civilistov pa se je zgodil 17. maja 1942, ko so partizani v soteski Iške, južno od Ljubljane, umorili 53 oseb, povečini pripadnike slovenskih Romov.

Pomor 17. maja 1942 v Iški je podrobno raziskan in zgodovinsko dokumentiran. Vladna komisija za vprašanja prikritih grobišč je leta 2017 izvedla izkop posmrtnih ostankov žrtev, povzročitelji so znani. Partizani 1. čete Šercerjevega bataljona so tega dne umorili 53 oseb, 49 oseb romske ter 4 osebe slovenske narodnosti. Edina Rominja, ki je ušla pomoru v Iški, je bila nato umorjena na Gornjem Igu.

Med žrtvami je bilo 26 odraslih, starejših od 20 let, dva mladostnika, stara med 15 in 17 let, in 24 otrok, ki so bili mlajši od 15 let. Med 26 odraslimi je bilo 14 moških in 12 žensk, med katerimi je bila nosečnica v 8. mesecu nosečnosti. Večinoma gre za mlajše ljudi, stare med 20 in 30 let.

Ta vojni množični zločin je prvi v vrsti mnogih, v katerih je komunistično partizansko gibanje zagrešilo hude vojne zločine in zločine proti človečnosti nad večjimi skupinami slovenskih civilistov in kasneje tudi vojnih ujetnikov. Ti zločini so dosegli vrh po koncu druge svetovne vojne spomladi 1945, ko je bilo v nekaj tednih umorjenih več kot 15.000 oseb oziroma en odstotek prebivalstva tedanje Slovenije. Poleg tega je bilo spomladi 1945 in tudi pozneje na območju Republike Slovenije umorjenih več deset tisoč vojnih ujetnikov in civilistov hrvaške, nemške, srbske, črnogorske, bošnjaške, italijanske in drugih narodnosti.

Republika Slovenija je v procesih tranzicijske pravičnosti nekaterim svojcem umorjenih izplačala simbolne odškodnine in jih rehabilitirala, raziskanih in urejenih je dobršen del prikritih morišč in grobišč, slovenske žrtve so večinoma poimensko popisane. Toda še vedno ni splošno uveljavljena pravica do groba in spomina za vse smrtne žrtve druge svetovne vojne in komunističnega terorja po njej. Nasprotno, prav v primeru romskih žrtev iz Iške je pravica do groba še vedno grobo teptana.

V javnem spominu prav tako ni uveljavljen spoštljiv spomin na trpljenje več sto tisoč prebivalcev Slovenije, ki so bili žrtve drugih oblik komunističnega nasilja med in zlasti po drugi svetovni vojni. Gre za več deset tisoč beguncev, izgnancev, tako slovenske kot nemške in italijanske manjšine, za več kot sto tisoč žrtev nasilja tajne politične policije, za žrtve koncentracijskih, delovnih in drugih taborišč, stalinističnih sodnih procesov in drugih oblik brezpravja. V več sto tisoč lahko štejemo žrtve razredne vojne proti zasebni lastnini, zasebnemu podjetništvu, boja proti veri in cerkvi ter zaradi

kolektivizacije kmetijstva. Prav tako še niso preštete žrtve vseh, ki so skušali ohraniti svojo svobodo in prepričanje v nasprotju z voljo komunističnih oblasti.

Veliko teh, ki so se v kakršni koli obliki uprli komunističnemu sistemu in enoumju, je utonilo v pozabo. Čeprav je Republika Slovenija sprejela določene ukrepe, pa še nima dneva, s katerim bi ohranjali spomin na smrtne in druge žrtve komunizma v Sloveniji.

Samostojna država Slovenija je bila leta 1991 utemeljena na temelju obsodb vseh totalitarizmov, tudi na temelju obsodbe zločinov komunizma. Tudi Evropska unija je utemeljena na obsodbi vseh totalitarizmov. Žrtve drugih dveh totalitarizmov, nacionalnega socializma in fašizma, so dobile v narodovi zavesti zaslužen spoštljiv spomin. Med drugim je Vlada Republike Slovenije februarja leta 2008 razglasila 27. januar kot nacionalni dan spomina na žrtve holokavsta. Republika Slovenija je prav tako preko različnih praznikov in spominskih dni ter drugih ukrepov zagotovila, da se upor zoper okupatorja med 2. svetovno vojno ustrezno obeležuje ter ohranja kot pozitivna vrednota v narodovem spominu.

Žal pa samostojna Republika Slovenija vedenja o razsežnosti komunističnega nasilja kot tudi občutljivosti do žrtev in preganjenih ni zmogla v zadostni meri vnesti v kolektivno zavest, zato je tudi odnos do žrtev komunističnega totalitarizma še vedno nepieteten. Vedno znova vznikajo celo javni pozivi k ponovitvi najstrašnejših oblik komunističnega nasilja. Dejanje aktualne vlade, ki je zgolj dan pred obeležitavo nacionalnega dneva spomina na žrtve komunističnega nasilja omenjeni spominski dan razveljavila, ne vodi k pomiritvi razmer v družbi in nas oddaljuje od narodne sprave.

Na neustrezno obravnavo žrtev in spomina na povojno obdobje v Sloveniji je opozoril tudi Evropski parlament z nedavno resolucijo o ohranjanju spomina na žrtve povojnega komunističnega obdobja v Sloveniji, ki je bila sprejeta 8. julija 2025. V njej je Evropski parlament izpostavil, da se je treba evropske zgodovine spominjati in o njej nepristransko razpravljati ter da si žrtve komunističnih pobojev v Sloveniji zaslužijo spomin in spoštovanje, ohranjanje zgodovinskega spomina na žrtve vseh totalitarnih režimov pa prispeva k izgradnji pravične in demokratične družbe. Med razlogi za sprejem resolucije je bilo izpostavljeno tudi dejstvo, da je aktualna slovenska vlada leta 2023 odpravila nacionalni dan spomina na žrtve komunističnega nasilja, kar je velik korak nazaj v prizadevanjih za zgodovinsko pravičnost, spravo in spoštovanje žrtev.

Evropski parlament z resolucijo poziva k ohranjanju spomina na vse nedolžne žrtve komunističnega režima v Sloveniji, od njegovega začetka do padca. Poudarja tudi, da je pomembno ohranjati spomin na zločine, ki so jih zagrešili totalitarni režimi, saj brez spomina ni mogoče doseči sprave, obenem pa spodbuja vse države članice, naj dejavno podprejo spominske projekte, ki spodbujajo spravo, ne pa delitve ali politične instrumentalizacije. Evropski parlament je v resoluciji izrecno zapisal tudi, da bi se bilo treba z nacionalnim dnem spomina v Sloveniji pokloniti žrtvam avtoritarnih in totalitarnih režimov, vključno s komunizmom, da bi se spoštovala zgodovinska pravičnost in prispevalo k spravi.

Z željo, da postane del kolektivne zavesti slovenskega naroda tudi zavedanje o komunističnem povojnem nasilju in njegovih žrtvah, da se vsem svojcem žrtev in trpečim omogoči pravica do spomina in da se prepreči ponavljanje najbolj tragičnih dogodkov naše zgodovine, predlagamo, da se kot poseben spominski dan vsako leto 17. maja obeležuje državni dan spomina na žrtve komunističnega nasilja.

K 2. členu

Določa se običajen petnajstdnevni rok za uveljavitev zakona po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije.

IV. BESEDILO ČLENOV, KI SE SPREMINJAJO

/